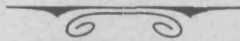

1949
A

V R T E C.

Časopis s podobami
za slovensko mladino.

Uredil
ANTON KRŽIČ.

Petintrideseti tečaj 1905.

V Ljubljani.

Založilo društvo „Pripravniki dom“.
Natisnila Katoliška Tiskarna.

VII 28137 B. f

Pridržujejo se vse pravice do sestavkov priobčenih v »Vrtcu«.

KAZALO.

	Stran		Stran
Pesmi.		Iz dežele bajk in basni:	
Čas in smrt	1	1. Pri levu	11
Mimo doma	17	2. Pravljica o zvončkih. 3. Smokva in trn. 4. Vran. (Pesem)	12
Barčica plavaj!	22	3. Pravljica o kozi	26
Zima	30	6. Umetnik in opica	27
Na poti domov	33	7. Lisica in podgana. 8. Modri kozel (Pesem)	28
Naš sosed Jozlè (s sliko)	41	9. Trije klasi. 10. Materina ljubezen	43
Na cvetno nedeljo	49	11. Hvaležne živali	44
V prvi slani	49	12. Kaznovani orel (Pesem)	46
Neposlušni sinovi	65	13. Lastavka	58
V gaju	71	14. Semensko zrno	59
V majniku:		15. Tovor	60
Pridi cvetni maj! — V majevi noči. — Čegavo je pomladno cvetje? — Srcu. Limbarček	74	16. Kmet in in vrag. 17. Medved in bučela	61
Pomlad je tu! — V blaženih trenutkih. — Le veseli! — Pomlad v srcu. — Kadar pride maj v deželo. — Vstalo je življenje novo — Maj — mladost	75	18. pajek. (Pesem)	62
Vse beži kot sen. — Pomlad v srcih. — Kukavica. — Ne zapusti nas! — Spomladi. — Dete sanja. — Jaz pa kupil bom piščal	76	19. Zlati šah	77
Veselje	87	20. Car in kmetič. 21. Volk in zajec	79
V šoli	89	22. Metuljčka 23. Smrečica (Pesem) 24. Svetoluska	80
Spominčica na grob gdč. Ernestine Magušar	101	25. Mati in njena hčerka Anica 26. Drevesce in vetrovi. 27. Medved in klada	100
Roža	102	28. Volk in osel	101
Lahko noč	105	29. V kraljestvu palčkov	116
Roži	115	30. Volk in konj	118
Na poti domov	121	31. Osel	119
Upi	121	32. Vila — zakleta deklica	129
Ženjice	125	33. Pripovedke o menihu Afanaziju in o razbojniku Ivorju	146
Naša leta	137	34. Tri vrane. 35. Osliček je ušel	150
Kadar tiha žalost	137	36. Prešerna srnica. (Pesem)	151
V tujo stran	153	37. Žabje-mišja vojska	162, 177, 196
Rožice	169	38. Osel in lisica	182
Zima	174	39. Miš in miške	198
Zimska popevka	185	Plemenito maščevanje	23, 21
Božičnice:		„Mamica, mamica!“	23
Sveta noč. — Na zemljo priplavale		Naglo storjeno — gotovo skaženo (s sliko)	23
Božična noč	194	Zaušnica o pravem času	29
Ej, zakaj? — V božični noči. — Zapeljiva senčica. — Materina ljubezen	195	Trda pot življenja	34, 50
Ločitev	196	Črtice iz življenja slavnih mož	41
		Ob povodnji	55
		Strti upi	66, 90
		Iz mladega sveta	106, 122
		Dedkova ura (s sliko)	111
		Zaupanje v sv. Alojzija	112
		Dvakrat pastir (s sliko)	126
		Mikličev Tine	138
		Velika in mala kraljica	154, 170, 188
		Lojzetove perutnice	157
		Vrhu klanca (s sliko)	175
		Deček pri nebeškem božičnem drevescu	186
		Sirotek (Igra v dveh dejanjih)	81
Povesti, pripovedke, popisi, slike in basni.			
V snegu in metežu	2		
Boj na klanecu (s sliko)	7		

Naravoslovni in prirodoslovni spisi.

Koristna zabava:

I Optična prevara	15, 31, 47, 63
II. Svetloba in barva	102
III Vztrajnost	135
IV. Naokrožno gibanje, sredobežnost sredotežnost	183
V. Zračni tlak	198
Moj lišček	53

Poučni spisi.

Iz zaklada naših pregovorov:

54. Kdor ni zadovoljen z ničemer, ne zadovolji nikogar	15
55. Kdor se je dal vpreči, ta mora vleči	32
56. Grič ne podere hriba, hrib ne gore	48
57. Brez glave storjeno, gotovo skaženo	88
58. Kakor se posojuje, tako se vračuje	104
59. Vsaka reč ima svojo solnčno in senčno stran	119
60. Čim slabše kolo, tem bolj škriplje	136
61. Nabrušen nož rad reže	152
62. Na vsakem vrtu raste plevel	167

Za zbirko lepih misli:

Nehvaležnost je plačilo sveta	32
Spodobno vedenje pri mizi	160

Zabavne in kratkočasne stvari.

Naloge	16, 88, 120, 152, 184
Zastavica	48
Demant	48
Šaljivo vprašanje	48

Novе knjige in listi.

Zabavna knjižnica (<i>Anton Kosi</i>)	64
Šolski molitvenik (<i>Dr. Gr. Pečjak</i>)	88
Večno življenje (<i>Dr. Gr. Pečjak</i>)	88
Praški Judek (<i>Josip Volc</i>)	120
Šmarnice (<i>Radoslav Silvester</i>)	120
Letni časi (<i>Anton Kosi</i>)	136
Spisi Krištofa Šmida (<i>XIV. zvezek</i>)	184

Slike.

Kepanje	8 in 9
Dedek, ki si je ranil prst	24
Poslušen učenec (psiček)	40
Prvo sveto obhajilo	56 in 57
Dečki love metulje	72 in 73
Jezus izroči sv. Petru poglavarstvo svete cerkve	97
Dedkova ura	110
Deček, pastir	128
Vihar se bliža (lovci)	144 in 145
Deček pri skledi	161
Voz s hlodi	176
Božje Dete	192 in 193

Časopis s podobami za slovensko mladino.
S prilogo „Angelček“

Štev. 1.

V Ljubljani, dne 1. januarja 1905.

Leto XXXV.

Čas in smrt.

Dovolj zlatá, dovolj imetja,
Vsa zemlja moja je posest,
Rad kraljeval bi tisočletja —
Pa oslabela mi je pest.

Upognjena postava starca,
Obraz gubáv, kot sneg lasje...
Vse čaka smrtnega udarca, —
Oj, nade proč in proč željé! —

Tako starika-kralj vzdihuje,
Slabosti mu zastró oči;
A dvor čimbolj se razsvetljuje,
In préstol se čimbolj blestí.

V dvorano h kralju smrt prihaja,
Skrivnostno bije polnoči...
In starec-kralj osupnjen vstaja
In zre — a straže ni, ni, ni...

Preplašen plane po dvorani,
A divje se zasmeje smrt —
Kaj bodo straže in dvorjani?
En mah — in starec-kralj je strt.

A petje čuj in čuj glasilca:
Na prestol nov že kralj hití,
In čudi žena se nemila,
Da časa ukončala ni.

Mordà ne vé, da časa teki
Končajo enkrat tudi njo —
Minili pač še bodo vekí,
A tudi smrt umrla bo.

Ant. Maslè.

3 1/2 24 5.25 6 7

V snegu in metežu.

(Spisal Václav Kosmák. Preložil Jožef Gruden.)

Bil je jasen zimski dan.

V koči pri Škrlju je ležala na smrt bolna žena. Mož in petnajstletni sin sta sedela za statvami in tkala.

„Jezus, Marija!“ je vzdihnila bolnica ter položila roko na srce. „Kapljice, kapljice!“

Tkalec je skočil, vzel majhno, modro steklenico, izcedil poslednje kapljice na sladkor ter ga pomolil ženi, ki se je boleti zvijala, zakaj imela je v srcu krč, po kapljicah pa ji je kmalu odleglo.

Gospodar je še enkrat pogledal steklenico, skomizgnil z ramami pa rekel sinu: „Janezek, je že prazna. Kar obleci se, pa pojdi po drugo v mesto.“

S police je vzel knjižico, položil na mizo goldinar in popisan papir. „Tukaj je recept in denar. Zunaj je lepo. Lahko prideš do večera domov.“

Sin je skočil izza statev, naglo si umil roke in obraz, obul črevlje, snedel v naglici nekoliko mrzlih krompirjev, oblekel očetov kožuh, rekel materi z Bogom! in odšel.

Bolnica mu je podala suho uvelo roko, zrla nanj z očmi neizrečne ljubezni in skrbi ter zašepetala z ubitim glasom: „Spremljaj te angel Gospodov, moj sin, pa podvizaj se! Viš, tako kratek je dan.“

„Ne bojte se, mati, bom hitro hodil.“

„V mestu lahko izpiješ maselc piva, da se pokrepčaš, — a ne več!“ je pristavil oče.

„Dobro, dobro,“ je odgovoril sin. „Z Bogom!“ in pokropil se je z blagoslovljeno vodo pri vratih ter odhitel.

Ko je deček stopil iz tesne, nizke sobe na jasni, zdravi zimski zrak, si je globoko oddihal, kakor bi bil pal težek kamen z njega in stopal je z urnim korakom proti lesu, skozi katerega je držala pot v mesto. Lesketajoč sneg mu je škripal pod nogami, vrabci in strnadi so poletavali s strehe na streho, z drevesa na drevo in so veselo ščebetali v jasnem solncu. In Janezek, doma navezan na naporno delo in vzdihovanje ljubljene matere, se je tudi razveselil pod širnim nebesom. Jel je veselo žvižgati in mahati s palico. Hitro je bil v gozdu. Hoditi je bilo treba po gozdu dobro uro hoda. Ceste so se tuintam križale, ter šle k raznim skladanicam naklanih drv ali drvarnam. Janezek pa je poznal cestó, da bi še z zavezanimi očmi ne bil zašel. Stopal je smélo in brez bojazni. A kako lepo je bilo v lesu! Tiho so stala s snegom obremenjena drevesa s povešenimi vejami, a mladovje in brinje je ležalo pod snegom kakor v pernici. Le zdajpzdaj je pal sneg z veje, mlado drevesce se je zmajalo pod sneženo silo ter zaječalo.

plaha srna je mignila kakor duh preko ceste, a v dalji je pela drvarjeva sekira, pokal vaščan ob težko obloženem vozu, a zvonci pri saneh so divno, milo cingljali v lesni samoti. Sploh pa je vladala veličastna tišina. Noben ptič ni začivkal, nobena veverica poskočila.

Janezek je šel skozi borovje, dokler ni prišel k staremu hrastu, na katerem je bila podoba presvete Trojice. Prekrižal se je ter krenil na desno k lopi, kamor so se lovci in logarji zatekali v slabem vremenu. Od starega hrasta pa se je začel trd les — sami gabri, hrasti, jeseni in tupatam javor ali breza. Vzpenjali so se na kvišku kakor vitki v ledu se blesteči stebri v velehramu, a s snegom pokriti vrhovi so se dvigali kakor kristalov obok, skozi katerega je prodiralo zlato solnce. Spodaj je bila tajna poltema, kakor v gotiški cerkvi z barvanimi okni.

Od lope je korakal bradat logar s kučmo na glavi, s pipo v ustih, puško na rami, z rokami v žepu. Ko je srečal dečka, se je ustavil, vzel pipo iz ust, pljunil ter vprašal:

„Kam?“

„V mesto materi po zdravila.“

„Ali je bolna?“

„Pa še jako.“

„Hiti, da te ne ujame noč.“

„Saj je jasno.“

„Morda ne bo več, ko se boš vračal. Zajci si kopljejo lož. Pogledaj no na pošti, če je kaj pisma tam.“

„Lahko stopim tja. Z Bogom!“

Razšla sta se. Janezek je hitel k lopi. Pri njej je bila majčkena loka. Za loko se je dvigal breg. Preko njega je držala le steza. Na drugi strani pa je bilo zopet borovje in smrečje, dokler nisi prišel na polje. Kraj gozda je stal star, nagnjen križ. Tam je nekoč treščilo v staro ženico, ko se je vračala z dračjem na plečih domov ter hotela pred nevihto vedriti pod košato lipo. Lipo so že posekali, križ je že segnil, le povest se je ohranila. Od gozda gre pot preko polja do ceste, ki pelje v mesto.

Janezek je dobro šel po poti, štel brzojavne droge, ter pozdravljaj voznike na saneh.

Slikal si je lepo prihodnost, ko bo imel tudi takšne sani in konje in pri teh veselih mislih je malodane poskakoval.

Cesta mu je uhajala, da je bilo veselje. Naenkrat so zažareli stolpi pri cerkvi in na mestni hiši, šel je mimo mitnice in stopil na trg pred lekarno, kjer se je vse lesketalo ter vonjalo, da mu je kar migljalo pred očmi. V lekarni pa je bilo več ljudi, torej je moral čakati. Stal je pri vratih in zrl na trg skozi veliko stekleno ploščo, tako veliko, da še v podolski župni cerkvi ni takih. Oo, kako so ti ljudje v mestu bogati. Gospodje so šli mimo v tako lepih klobukih in čepicah ter vsi v novih oblekah in kožuhih! In skoro sleherni je pušil smodko. Kaj pa šele ženske, to se še povedati ne da, kako krasne obleke so imele in klobuke vse v cvetlicah in peresih. Vsaka je bila kakor grofica! Janezek je stal ves začuden in ponižen

ter spoštljivo držal čepico v roki. Dasi je bil že večkrat v mestu, je vendar z novim občudovanjem motril vse krog sebe.

Stal je tako, dokler ni zaklical lekarnar: „Česa pa Vi želite?“

Janezek mu je pomolil steklenico, recept in goldinar. Lekarnar mu je nalil kapljic, zavil steklenico ter mu dal 45 kr. nazaj iz goldinarja. Deček je rekel „z Bogom“ skočil še na pošto ter se ustavil v majhni gostilni ob mitnici.

„Prosim Vas, dajte mi maslec piva in žemljo,“ je rekel, ter šel v kot pri peči.

Gostilničar mu je prinesel piva in košarico z različnim pecivom. Največjo žemljo si je izbral ter jo s slastjo pojedel; izpil pivo in hajdi domov.

Ko je stopil na ulico, je videl, da se je nebo potemnilo in solnce pordečilo. Ali ni se strašil tega. Brezskrbno je hitel domov ter potoma premišljal o materini bolezni doma. Revež, ni še poznal sveta pa je menil, da je vse zlato, kar se sveti.

V takšne misli vtopljen ni zapazil, da se nebo oblači. Zdajci je začutil sneg na licu. Ozrl se je — a glej, začelo je snežiti. Izprva samo kakšna snežinka, a vedno gostejše in gostejše, dokler ni na vso moč jelo snežiti, da je komaj videl od drevesa do drevesa. Pospešil je korak ter kmalu prišel do Borovelj. Od tu je srečno došel k velikemu oskorštu, pri katerem je zavila pot preko polja h gozdu. Že se je mračilo, dasi še ni bila štiri ura in snega je že bilo toliko, da ni več dobro razločeval kolesnic. Pot je bila razdrapana, polje na obeh straneh zorano, ni toraj razločeval, gre li po poti ali po njivah.

Gozda ni mogel zagledati. Sicer je dobro vedel, v kateri strani leži, zato jo je mahnil naravnost ter si mislil: „da le pridem v gozd, tam najdem stezo in dobro bo.“

Podvival se je, kolikor so mu pripuščale moči. A gozda ni bilo nikjer, dasi je menil, da že tako dolgo hodi. Seveda v metežu, pa še posebno, ako je človek sam, se mu zdi vse drugačno, in čas leze kakor polž. Pogumno je stopal dalje in dalje, vedno naprej — pa tu nič, tam nič — le sneg in polje.

„Morda sem jo krenil preveč na levo,“ si je mislil, „saj bi že davno imel biti v gozdu! Mahnem jo na desno.“

Krenil je na pravo, ter se požuril, kolikor je mogel, da mu je pot s čela lil. Dolgo je begal, da je zagledal pred seboj nekaj temnega, visokega in široko razprostrtega.

„Hvala Bogu!“ si je oddahnil, „gozd.“

Namah je umiril korak, a prišedši bliže, je videl pred seboj skedenj. Ustrašil se je: „Kaj je to?“ Vas je bila. Šel je naprej. V vseh oknih je bila luč. Srečal je moža v kožuhu.

„Prijatelj, ga je ogovoril, „prosim Vas, kje sem?“

„V Borovljah.“

„V Borovljah? Moj Bog!“

„Kam ste namenjeni?“ ga je vprašal vaščan.

„V Dolnice.“

„Slabo pot boste imeli.“

„Ne pomaga nič. Moram domov, nesem materi zdravila.“

„No, pa srečno hodite. Ali v tem vremenu bi človek psa ne podil od hiše. Le pojte od oskorša na desno, dokler ne pridete do šipka od šipka pa nekoliko na levo, da pridete k lesu. Z Bogom!“

„Bog Vam plačaj,“ ga je zahvaljeval Janezek ter se spustil po novi poti. Srečno je prišel k oskoršu in krenil v stran. Napenjal je oči, kolikor je mogel, da bi razložil cesto. Ali vse zaman. Bilo je tema kakor v rogu. Naenkrat je zagledal pred seboj nekaj velikega.

„Kaj, je že les?“ se je čudil.

Ko je bil bliže, se je to skrčilo v grm. Šipek je bil. Krenil je malo na levo in je res prišel čez četrte ure h gozdu ter po nedolgem iskanju našel križ. Zahvaljeval je Boga, nekoliko pomolil, ter jo ubral dalje.

Sneg se je neprenehoma usipal, tema v lesu je bila še večja — Janezek ni skoraj razločeval dreves. Naenkrat je zadel ob drevo. Kaj je to? Tiplje in vidi, da je to podrtó drevo. Sapa mu je zastala.

„Kje sem? Popoldne tega nisem videl, a viharja tudi ni bilo.“

Obšel ga je smrtni strah; izpoznal je, da je zgrešil pot. V imenu božjem jo je mahnil navzdol v nadeji, da najde loko z lopo in nadaljno pot. Begal je semtertja, da mu je pot s čela lil, napenjal oči, da so se mu delali ognjeni kolobarji pred njimi; klical je, a vse zaman — megla in sneg sta udušila njegov glas in klic. Tudi odmeva ni bilo. Nikjer žive duše, le mrtvi, prazni, nemi les.

Pred seboj je videl mater zvijati se na postelji, slišal njene vzdihne. Gorke solze so mu tekale po licu, segel je krčevito po steklenici s kapljicami, čudno, da je ni zdrobil. Mudilo se mu je. V begu se je včasi izpodteknil ob kamen ali porobek, da mu je sapo jemalo. Poslednjič so mu omagale noge. Silno lakoto in žejo je začutil. Vzel je v usta kepo snega, da bi si zmočil vsaj jezik. Umiril je korak ter se udal v voljo božjo. A tudi tako se mu ni hotelo iti. Tresel se je po vsem telesu. Vil je roke in klical: „Ljubi angel varih, ali me več ne poznaš?“

In jel je krčevito plakati. Do smrti utrujen je sel na porobek v goščavi, da bi si odpočil. Križ ga je bolel, zato je presedel v sneg, oprl se s pleči ob štor, zavil v kožuh, klonil trudno glavo ter s slabim glasom klical: „Hola, hola! dobri ljudje, kje je kdo? Pomagajte!“ — A nobenega odgovora; kroginkrog samo nema noč in nemi gozd.

Kadar pa je tako klical, je zasnival, a mehki, prijetni sneg je padal nanj.

Doma pa je umirala mati ne toliko bolečin, kakor strahu zaradi Janezka. Ura je bila sedem, bila osem — ali Janezka ni bilo od nikoder.

Bolnica se je zvijala na postelji: „Ljubi mož, prosim te, kakor se sam Bog prosi, pokliči kakšnega soseda, pa pojdi Janezku naproti, sicer me bo same skrbi konec.“

„Ali naj te kar tako pustim?“

„Pojdi mi po sosedo, a ti se odpravi, prosim te! Ubogi otrok, morda je že zmrznil. Ne bom več videla živega.“

In krčevit jok ji je stresal onemoglo telo.

„Nikar ne jokaj, Marjeta, saj grem, izvestno ga dobimo, le zakasnil se je“, je tolažil mož bolnico.

Brž se je oblekel in pozval nekoliko sosedov; prižgali so svetilke ter odšli proti gozdu. Nočni čuvaj z rogom je šel ž njimi. —

Janezek je ob porobek oprt še spal, dasi je bil že na pol zameten. Naenkrat je zaslišal prijazen glas, kakor bi ga budil: „Janezek!“ čez nekaj časa spet: „Janezek!“ in vtretjič: „Janezek, vstani, zmrznil boš!“

In deček se je probudil in začudeno zrl okoli sebe, kdo ga kliče. A videl ni nikogar — le temni, prazni nemi les.

Poskočil je in se čutil kakor prerojenega. Spanje ga je pokrepčalo. Začel je premišljati, v katero stran naj se obrne — v tem hipu je zaslišal trobiti nočnega čuvaja. Veselja se je stresel. „Blizu vasi sem!“ je vzkliknil ter se spustil v ono smer, odkoder je slišal trobento. Zategnjeni zvoki so doneli zmeraj bližje, vedno jasneje, da je poslednjič zaslišal človeški glas. Obstal je ter prisluškal.

„Janezek!“ so klicali od daleč.

„Hohó!“ se je odzival deček ter hitel, kolikor so mu noge pripuščale.

Kmalu je zagledal medle svetilke in temne orjaške postave. Pa čim bolj so se bližale, tem manjše so bile — dokler ni spoznal očeta in sosede.

Vsi so veselja kriknili.

Škrlj je zaklical: „Janezek, ali si ti?“ „Da, jaz sem oče.

„Za božjo voljo, kje pa si bil?“ — „Zgrešil sem bil pot.“

„No, pojdi, te ponesemo, saj nismo daleč.“

„Nič me ne bolijo noge. Le urno naprej, da ne bodo mati preveč v strahu.“

In pospešili so korak proti domu in med potjo je vsak pripovedoval podobne dogodke iz svojega življenja.

Nočni čuvaj je omenil: „Poslušajte me. Ako kdo zgreši pot, naj se spomni, s kom je jedel o Veliki noči rdeče jajce, pa takoj vé, kod hodi. To vem iz lastne izkušnje.“

Medtem je mati vzdihovala doma. Kadar pa je začula korake pred hišo, je vzdignila glavo in zrla v vrata, kakor bi jih hotela prebosti.

Duri so se odprle in vstopil je oče s sinom vred. Bolnica je stegnila roke ter zaklicala: „Moj otrok!“

In Janezek je pristopil k materi ter jo poljubil. Potem je sedel k njej in preden je sosedo pogrela večerjo, je pripovedoval materi, kako je blodil.

Ko je pripomnil, da ga je nekdo trikrat poklical: „Janezek, Janezek, Janezek!“ a ne ve, kdo — je mati sklenila roke ter se radostno nasmihala rekoč: „To je bil tvoj angel varih. Jaz sem k njemu molila.“

In gorke solze so se ulile njej in sinu po licih.

Boj na klancu.

Pozno je vstal in pozno zajtrkoval Dobravčev Matijče tisti dan, pa je vendar že zopet ob desetih jel mendrati okrog matere in siliti za kosilo. Pa prihitel vendar ni nič. Šel je v hlev nad zajce, na skedenj nad kokoši, na vrt nad sinice, da bi si okrajšal čas, pa ga je le zopet vrglo nazaj v kuhinjo:

„Mama, ali še ni kuhano?“

„Ali si voda, kali? Kam se ti pa tako mudi danes? Šola se prične ob eni, zdaj pa še enajst ni odbila.“

„Ali Jeršinov Štefek že gre in Petkov Cene tudi. Dajte, mama, dajte brž!“

„Bog pomagaj vendar tudi, kako si nepočakan! Sirovega ti ne morem dati, čez pol ure bo.“

In Matijčetu se je obesil nos kakor vsakrat, kadar mu ni bilo kaj po volji.

„Tako dolgo ne morem čakati; pojdem pa tako“, dé pikro in odhlača v vežo.

„Pojdi, kamor hočeš! meniš li, da bom jaz lačna mesto tebe?“

Zadnjih besedi Dobravčev Matijec že ni več slišal. Pograbil je urno klobuk, za katerega si je bil že jeseni zataknil kraguljevo pero, knjige pa je porinil v malho in se izgubil iz hiše.

Hudo bi se bil motil, kdor bi bil mislil, da vleče Matijca veselje do učenja s tako silo v šolo. Vse kaj drugega je bilo, kar mu je bilo mnogo ljubše kot južina opoldanska in učenje popoldansko.

Kaj vsega niso počeli pred poukom na tistem klancu pred šolo! Vsak letni čas jim je nudil druge zabave. Pozimi so se veselo dričali, da jim je kar zapiralo sapo. Mari jim je bil sneg in mraz. Po dve uri pred časom so hiteli nekateri že v šolo, pa so pouk semtertja vseeno zamudili.

Nove sanke je vlekel Štefek s Cenetom ravno mimo hiše, ko stopi Matijec iz veže. Ni poprej odlegel očetu, da so mu jih naredili. Vse je znosil skupaj. Še zadnji novci se mu niso smilili. Vzel jih je iz hranilčka in je kupil zavitek tobaka, da bi očetu ganil srce. In res je pomagalo. S tobakom jim je izkazal veliko ljubezen, in sanke so bile naenkrat gotove. — Hiteli so navkreber, da jim je zastajala sapa. Čas je bajé drag.

„Zdaj se pa bomo, kaj? Saj jih boš tudi meni katerikrat posodil?“

„Bom že, ako me ne boš več kepal“, obljudi Štefek.

„Nikdar več! In gorje tistemu, ki bi se te lotil!“

Štefek je bil boječ dečko, in zato mu je kaj dobro delo Matijčevo prijateljstvo in varstvo. Zato so bile pa poslej tudi sanke bolj Matijčeve kot Štefkove.

Prvi pa ti trije ptički vendarle niso bili pred šolo. Cel trop jih že opazijo vrh klanca. Tudi več sank so imeli s seboj.

„Dajmo jih!“ zine Matijec in zagrabi perglišče južnega snega in naredi kepo, trdo kot kamen.

Dr. Hochhaus/Hu. 1890

H. 1890

„Nikari, nikari!“ vikne Štefek. „Ali ne vidiš, da jih je več kot nas, in zgoraj so. Pusti jih, nas bodo!“

Matijcu pa le ni odleglo. Hipoma skoči v stran.

„Počakajmo jih tukaj za oglom, in ko se pridričajo, pa jih obsujmo!“ ukaže bojaželjno.

Tako je ugajalo tudi tovarišema. Pomaneta roke in zašepetata:

„To jih bomo, to jih bomo!“

Skočijo za zid, da bi jih kdo prej ne zapazil in — hajd na delo! Matijec je bil prvi gotov. Kdo bi jih delal sproti, si je mislil, je prepočasno; kar celo naročje si jih je bil natlačil. Štefek si jih je bil naložil polne sanke, Cene je pa gnetel zadnjo in tiščal roke ob koleno, da bi se naredila trša.

Kakor so se bili poprej bali, da bi jih dirkači ne prehiteli, tako so zdaj nestrpno pričakovali, kdaj pridrčé mimo.

„To jih bomo!“ šepetne zdaj ta, zdaj oni.

Gori pred šolo pa so se medtem, nič hudega sluteč, pripravljali na veselo vožnjo. Posedli so po sankah, nekateri posamič, drugim so pa prisedli od zadaj bojazljivci, oprijeli se krepko voznikom okolu pasa in delili z njimi srečo in nesrečo, kakor je že nanoslo.

„Zdajle gredo!“ vikne Matijec in napeto pričakuje, da se prikažejo sanke izza ogla.

Kakor toča se je usulo na dirkače, toda sila jim ni bilo, ker so jo odkurili navkreber in v stran kot blisk. Prvim se sploh ni zgodilo nič žalega, le Hrustovemu Jožku, ki je prisedel Višnkovemu Poldetu, je odbila kepa kapo-kosmatinko, da je odletela v sneg.

A kar tako se ni smelo končati. Tak zavraten napad! Komu je to podobno? „Kar kdo dobi, naj dá nazaj!“ pripomni eden. „Fantje vkup!“

In vsa tropa napadenih poseže v sneg, sani pa odrinejo v kraj.

„Mi jim pokažemo, po čem je mast!“

„Matijec, bežimo!“ vzdihneta Štefek in Cene, ko se prikaže čez čas oboroženi trop doli pod klancem.

„Nič se ne bojta, mi smo mi! Iz kraja smo takega, da okepamo vsakega.“

Ob teh besedah Matijčevih, na katerega sta se popolno zanesla, sta se druga pomirila in ostala na svojih postojankah.

Ljut boj se je vnel. Zgoraj boljša lega, spodaj boljša moč.

Dolgo časa se ni hotela sreča obrniti nikamor, posebno, ker je doljenja stranka polagoma tudi dobila pomoč. Nekaj zapoznelih je še pristopilo. Frčalo je gorindol, vedno bližje.

Končno vendar pridejo skupaj in tedaj se niso več kepali, ampak kar zasipali s snegom, ali drug drugega pokladali v sneg. Krik in vik! V vročem boju pa je hitel čas dalje, a bojevniki se niso menili zanj.

Ozrejo se, ko je bil končan boj, in vidijo, da je vse prazno okrog šole, nikogar nikjer.

Že med bojem je ta ali oni razmišljal, kako bo tožil v šoli in se vsa tako maščeval nad nasprotnikom. Zdaj je pa mislil vsak le na svojo kožo

Kaj bo? Dobrega nič! toliko so vedeli. Vse je bilo tiho in mirno v šoli, ko pridejo pred vrata. S težkimi srci stopijo v učilnico.

„Kje ste bili?“ se oglase strogo učitelj.

Vse nemo, vse tiho. Miš bi bil slišal. Vsak si je bil svest krivde, pa nihče ni črhnal, nihče ni zvrčal na drugega, vsak je s strahom pričakoval obsodbe.

„Cele pol ure ste zamudili. Za vsako četrto zamude eno uro zapora! V svarilen zgled bodete stali do konca pouka.“ — — —

Tema je bila, ko se je priplazil Dobravčev Matijče v domačo vežo, se plaho ozrl v kuhinjo in vprašal: „Mama, ali je kaj ostalo?“

„Nič, potepin ti grdi! Zdaj vem, čemu si tako silil. Sem že zvedela.“

Matijče je zlezl na peč in se vlegel na trebuh, da je vsaj z gorkoto tolažil želodec.

Kosila nič in večerje nič — to ni raj na zemlji. No, drugi dan je bil pol ure prej v šoli.

Tudi drugi so prihajali nekam prej. Zdelo se jim je, da je boljše tako.

Kakor komu kaže!

Ferdinand Gregorec.

Iz dežele bajk in basni.

1. Pri levu.

Idejo živali k levu, svojemu kralju, da se poklonijo. Mogočni lev, zroč zadovoljen ogromno število štirinožcev, njemu podložnih, nagovori najprej osla, rekoč: „No, sivec, kako diši na mojem dvoru?“ Sevé, osel odgovori po oslovsko, rekoč: „Smrdi ko kuga, milostljivi kralj, da prav ne vem, kako morete prebivati tukaj.“ To pa razkači leva takó, da mahoma raztrga bedastega dolgoušca.

Nato vpraša volka, naj mu on pove, kako diši v kraljevem brlogu. Volk, ne bodi len, se urno odreže in pravi: „Oj, prav prijetno vonja kakor po samih vijolicah, milostljivi gospod!“ A lev mu prestriže besedo, rekoč: „Zlagal si se, mrcina, kakor si dolg in širok!“ In pri ti priči zgrabi tudi njega ter ga neusmiljeno zadavi.

Končno se obrne kralj do lisice in ji zastavi isto vprašanje. A zvita lisica se izgovarja rekoč: „Ne zamerite, presvetli kralj, da vam ne vem kaj reči, ker zelo mi je pokvarjen nos po dolgem nahodu.“ Lev se začudi prekanjenemu odgovoru in vpraša dalje lisico: „Kdo pa te je naučil tako premeteno odgovarjati?“ Kažoč na ubitega osla in volka, reče lisica: To me je naučila nesreča tehle dveh!“

Pametnega izmodrí nesreča drugih, nespametnega pa še lastna ne vselej!

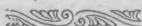
Prired. Jos. Balič.

2. Pravljica o zvončkih.

Ko je Bog ustvaril sneg, mu je rekel: „Išči si barve sam, ker ti uničiš vse cvetice.“ Sneg je šel k potočnici, jo poprosil barve, a cvetlica mu je prošnjo odbila. Ravnotako vijolica in solnčnica. Tedaj se je napotil k zvončku in mu razodel svojo prošnjo. Zvonček mu je odvrnil: „Če ti je všeč moja skromna barva, le vzemi jo.“ Odtakrat je sneg bel in ima zvončke rad. A napram drugim cvetkam se je zarotil in gorje jim, če jih zaloti jeseni ali v zgodnji vigredi.

Posl. Aleksij Andrejev.

3. Smokva in trn.

Blizu figovega drevesa je rasel bodeči trn. Ko se je krasno razcvel že zgodaj v spomladi, se je pobahal sosedni smokvi rekoč: „Smokva, ali me vidiš, kako sem belocvetoč; kje imaš pa ti svoj cvet?“ Smokva mu hitro odvrne: „Trn, kje je pa tvoj sad?“ Trn, dobrovedoč, kakov sad ima, se izgovarja in dé: „Ni mi dala priroda sadu!“ Pa se smokva zopet oglasi in reče: „Tudi meni ni dala cvetja; vendar rajši vidim, da sem sadonosna, nego, da bi bila bodeč trn, poln cvetja.“ In trn je molčal.

Ne gizdavih, brezplodnih trnov, nego sadonosnih možakov potrebuje človeška družba.

Prired. Jos. Balič.

4. Vran.

Kroka v dolu črni vran,
Kroka, mnogokaj ugiblje,
Ves se že današnji dan
Dere in po vejah ziblje.

Trud, skrbi, kaj je vse to?
Oh, on res živi po knežje —
Pot z drevesa na zemljo,
Delo to mu je najtežje.

Vran spet pesem je pričel,
Vzdigal si peroti črne ...
Nakrat se razlegne strel
In zadet črnih se zvrne.

Zrl to sokol je tedaj,
Sokolič, ki bistro gleda,
On, ki vidi marsikaj,
In ušla mu je beseda:

„Aj, ti mrljar, krokar ti,
Kaj pa s petjem se postavljaš!
— Čisto prav se ti godi ...
Kaj poklica ne opravljaš?“

Glej, ker peti si pričel,
Molčal ne ob mrhovini,
Te zadel je ostri strel
Lovca mladega v bližini ...

Lucijan.

Plemenito maščevanje.

epega jesenskega jutra leta 1822. je bilo.

Veliko veselje je vladalo v hiši grofa Pecci v Karpinetu. Dvanajstletni Joahim, ljubljenec vse družine, je prišel za nekaj dni na počitnice iz Viterba, kjer se je šolal.

Z ljubljeno mamico kramljata sama v sobi o tem in tudi o onem.

Rajska nedolžnost in nepokvarjeno srce odseva iz lepih črnih oči ljubeznjivega dečka.

„Povej mi, Joahim“, pravi mati, „povej mi, ali imaš veliko prijateljev med svojimi součenci?“

„Prijateljev, O, vsi součenci so mi prijatelji. Da, vsi me imajo radi, vsi, razen enega.“

„In ta eden? Joahim, kdo je? Zakaj te tudi ta nima rad?“

Obraz dečkov se stemni.

„Piše se Baldomir B.“, odgovori žalosten. „Rad me pa zato nima, ker so navadno moje šolske naloge boljše nego njegove.“

„Kaj pa ti, ljubi moj otrok, ali ga imaš rad?“

„O mamica, jaz imam vse rad. Saj ste me učili, da moramo radi imeti vse ljudi. Kako bi mogel sovražiti součenca? Vse bi rad storil, da bi bila prijatelja tudi z Baldomirjem.“

„Moli pridno zanj.“

„To sem storil že doslej vsak dan. Toda njegova mržnja je bila od dne do dne večja. Kaj mislite, mamica, kaj bi še storil, da bi ga potolažil?“

Grofica Pecci, vesela takega sina, ga pritisne na svoje ljubeče srce in poljubi na čelo.

„Le pridno še naprej moli zanj“, mu reče ginjena. „Tudi jaz bodem molila, ker sovražnika najlažje premagamo z ljubeznijo.“

* * *

Deset let je preteklo po tem jesenskem dnevu.

Vodja deškega semenišča očetov jezuitov v Rimu sedi v svoji pisarni, zatopljen v svoje delo.

Joahim Pecci nima več zlate mamice. Njeno ljubeče srce že počiva nekaj let v hladnem grobu.

Nekdo lahko potrka na vrata pisarne. Vodja se vzdrami od dela in veli „prosto!“

V sobo stopi vitek, čvrst, a nežen mladenič, nedolžnega obraza. Spoštljivo ostane pri vratih.

„Kaj želiš, moj ljubi Joahim?“ nagovori prišleca.

„Lepo prosim, gospod vodja, jaz bi rad nazaj svojo nalogo.“

„Kakšno nalogo?“

„Tisto, ki ste nam jo dali na prosto voljo, in rekli, da bode najboljša javno obdarjeva.“

„To nalogo hočeš nazaj? Čemu pa? Kolikor sem jih dosedaj pregledal, je tvoja najboljša. Najbrže bodeš ti dobil prvo darilo.“

„Ravno zaradi tega bi jo pa rad nazaj.“

„Vendar, moj ljubi Pecci, čemu pa? To bi bilo nespametno in ne brez posledic za tvoje prihodno življenje.“

Skromni mladenič je bil v zadregi. Rdečica mu oblije cvetoče lice.

„No, le povej! Nič se ne boj!“

„Želim, da bi Baldomir C. dobil prvo darilo.“

„In zaradi tega hočeš nazaj svojo nalogo? Samo zaradi tega?“

„Da.“

Vodjo je ta ljubezen do sošolca globoko ganila. Za roke prime mladeniča, v očeh mu pa zaigra solza.

„Ne ne, moj ljubi Pecci, k temu, sicer plemenitemu činu, ti pa ne morem pripomoči. Hkrati pa tudi Baldomir C. ni vreden te tvoje požrtvovalnosti.“

Še je hotel Joahim prositi, toda odločnost vodje ni pustila ugovora.

„To ne more, to ne sme biti!“

Žalosten in potrtn odide Joahim Pecci nazaj v razred.

Dva dni pozneje je bila slovesna razdelitev daril. Joahim Pecci je dobil prvo darilo, krasno in dragoceno znanstveno knjigo. Drugo darilo je dobil Baldomir C.

Po slovesnosti so se vsi učenci gnetli okrog ljubljenega Peccija in mu častitali. Zadeli so ga celo na rame in ga nosili po sobi med burnimi „eviva“-klici.

V tem se odpro vrata. Baldomir pride v sobo ves zelen same jeze in nevoščljivosti. Sirovo odrine sošolce, potegne Pecciju lepo knjigo iz rok in jo vrže v kot. Potem mu pokaže pest in zakriči nad njim:

„Le čakaj, ti hinavec! Nisi me zastonj pripravil ob prvo darilo. Gorje ti, če mi prideš v roke. Zdrobil te bodem, reva!“

To vse se je tako hitro zgodilo, da so bili osupnjeni vsi učenci, najbolj po nedolžni Pecci. Molče je gledal in poslušal razjarjenega Baldomira.

Zdaj ga pa oblije rdečica po licu.

„Sramuj se svoje sirovosti!“ To je bil ves odgovor na krivični napad. Globoko užaljen zapusti grofič šolsko sobo in gre v stanovanje. Tam pa poklekne pred Križanega in moli — po nauku ranjce matere — za svojega sovražnika.

(Konec prihodnjšč.)

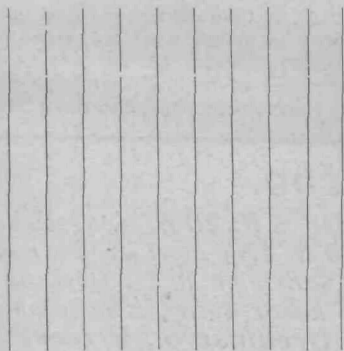
Listje in cvetje.

Koristna zabava.

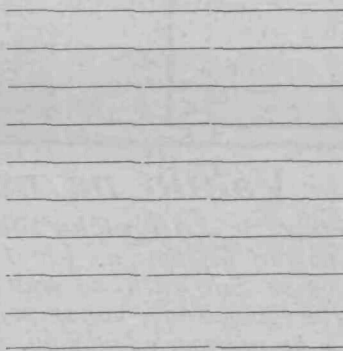
Za učence je velika dobrota, da jim je že po naravi prirojena ukaželjnost. Ukaželjnost jih priganja k učenju z neko notranjo silo, ki ima več uspeha kot priganjanje staršev in učiteljev. A kakor se pri telesni hrani slaj pomnožuje z uživanjem,*) enako raste tudi ukaželjnost v istem razmerju, kot se množi in uglablja raznovrstno znanje. Najbolj pa vzbuja ukaželjnost ter pospešuje in utrjuje znanje lastna izkušnja, oziroma lastni poizkusi. Upamo torej, da bode ustrezno mladim, ukaželjnim čitateljem, ako jih opozarjamo na nekatere take reči, ki jim bodo v zabavo, a hkrati v koristno pomnožitev znanja.

I. Optična prevara.

Naredi si dva popolnoma enaka kvadrata (št. 1. in 2.) Enega razpredeli z navpičnimi, drugega pa s poševnimi vzporednicami. Ko bi si ne bil slike sam načrtal, bi te oko prav gotovo prevaralo, in še ka staviti bi hotel, da je prvi kvadrat širji, drugi pa ožji in višji.

Št. 1.

Št. 2.

Št. 3.

Ta prevara se v življenju večkrat ponavlja. Človek, ki ima obleko poševno pisano („štrahasto“) je videti vitkejši in višji nego oni, čigar obleka je pisana v navpični smeri. (Kakšna obleka torej bolj prija debelim osebam?)

Iz istega vzroka se nam zdi pri cilindru visokost večja nepo širokost, dasi je v istini nasprotno res. Majhen možic se vidi s cilindrom večji nego z drugačnim pokrivalom.

V sliki št. 3 sta obe črti enako dolgi, a različno obrnjeni črtici ob konceh nas tako prevarata, da se nam zdi desna črta, z vun obrnjenima črticama, daljša nego je leva. Zato se nam zdi človek z nakvišku razpetimi rokami večji nego sicer; deblo rogovilastega drevesca se vidi večje nego poleg stoječi kol itd.

Iz zaklada naših pregovorov.

54. Kdor ni zadovoljen z ničemer, ne zadovolji nikogar.

Nekateri ljudje so tako izbirčni, da jim ni zlepa vseč kaka reč. Ako je stvar lepa, bi radi lepšo, ako je velika, jim ni prav, če je majhna, pa zopet ne; ako se jim zdi velikost primerna, jim pa oblika ni prava ali jim barva ne ugaja. Ako sije sonce, se pritožujejo radi vročine, če pa dežuje, tudi godrnjajo. Otroci, posli in delavci jim kar ne morejo ustrezati; sosedé in znance obirajo; kakor se kdo prestopi, jim je napačno; ni ga skoro človeka, ki bi jim bil popolnoma po volji. Slednjič jim pride to čudno vedenje tako v navado, da ne morejo več živeti brez nasprotstva in vednega godrnjavanja.

*) L'appétit vient en mangeant, sodi francoski pregovor.

Takega nevšečnega človeka imenujemo sitneža. Vsem, ki morajo občevati z njim, greni življenje; pa se jim tudi skrajno pristudi; kdor le more, beži pred njim in se ga izogiblje. In uresniči se naš pregovor: „Kdor ni zadovoljen z ničemer, ne zadovolji nikogar.“

Pregovori pa imajo namen, da nas učijo in modrijo. Torej nam bodi pravilo: Ako hočemo, da bodo ljudje z nami zadovoljni, si moramo sami pridobiti ono lepo čednost, ki se zove zadovoljnost. Pričnimo s tem, da bomo prisrčno hvaležni Bogu in ljudem za vse, kar nam ugaja in napravlja veselje. Nadaljujmo s tem, da si ne želimo izpremembe pri rečeh, ki bi bile sicer lahko drugačne, a tudi tako niso preveč napačne, kakoršne so zdaj. Napredujmo pa še tako, da bomo potrpežljivo in mirno prenašali tudi neprijetnosti in nasprotstva. Popnimo se slednjic še do one svetniške popolnosti, ki si celo želi neugodnosti, težav in trpljenja.

Zdi se mi, da naš Zveličar ni nobene čednosti tako jasno, obširno in junaško učil s svojim zgledom kot ljubo zadovoljnost, ki naj bi si jo ohranili tudi v najhujšem trpljenju. Kot Kralj nebes in zemlje bi si bil lahko na zemlji privoščil vse ugodnosti, kar jih le more poželeti srce; a prostovoljno si je izvolil povsod in vselej le neugodnost, neprijetnost, trpljenje!

Naloga.

(Priobčil „Internus“.)

A					a
	a				a
		a	a		
			a		
		a	a		
	a				a
a					a

Izpolnite prazne predalčke s primernimi črkami tako, da se bode čitalo po vrsti: 1. del zemlje, 2. poturčen vojak, 3. posebne vrste kroglja, 4. kronovina avstro-ogrske države, 5. debeloglavka, 6. puščavnik, 7. vrsta vseh črk.

(Rešitev in imena rešitev prih.)

Listnica uredništva.

R. Vrtinko: Ni porabno. — Radoslav: Opiljeno morda za majnik. — Tugomirov: Ni vredno poprave. — Častite sotrudnike iznova prosimo, naj pišejo pesmi in povesti le na eno listovo stran. Vsem srečno in rodno novo leto!

Vabilo na naročbo.

Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ je skupno 5 K 20 h. »Angelček« se oddaja tudi posebej in stane na leto 1 K 20 h. (Na deset izvodov pod skupnim zavitkom se daje eden po vrhu.) — Naročnina in vsi spisi, namenjeni »Vrtcu« in »Angelčku«, naj se pošiljajo kakor doslej, z naslovom: **Anton Kržič**, c. kr. profesor v Ljubljani, ali pa **Uredništvo „Vrtčevo“** (Sv. Petra cesta šte. 78). Po novi uredbi sprejema naročnino tudi vsaka c. kr. pošta. V Ljubljani se lahko naroča tudi v „**Katoliški Bukvarni**“.

Priporočamo v nakup tudi poprejšnje letnike. Pri gospej **Tomšičevi** (Sv. Petra cesta št. 6.) se dobivajo še letniki 1888 – 1893, vezani po 2 K 60 h; ako se jih pa kupi več skupno, se jim cena še zniža. — Pri **uredništvu** pa se dobiva: 1. „**Vrtec**“ letnik 1895–1902, vezan po 3 K; letnik 1903 po 3 K 40 h in 1904 po 4 K. — 2. „**Angelček**“ I.–X. tečaj vezan po 80 h, XI. in XII. pa po 1 K. Ako kdo kupi več izvodov hkrati, se cena še primerno zniža; kdor kupi vseh deset »Vrtcev« in dvanajst »Angelčkov«, jih dobi vezane za 30 K. — 3. „**Mladinski glasi**“, uglasbil **P. Angelik Hribar** (ponatis iz »Angelčka«) I. zvezek (s slikami) dvoglasno po 24 h, II. čveteroglasno po 40 h. — 4. „**Nedolžnim srcem**“, pesmi s slikami (ponatis iz »Vrtca« in »Angelčka«) po 1 K 20 h kart. in 1 K 45 h lično v platnu. — 5. „**Iz raznih stanov**“, speval **Taras Vaziljev**. Z dodatkom »Urban iz Ribnice«. (Ponatis iz »Vrtca«.) Cena 25 h.

Letna naročnina naj se blagovoli naprej plačevati in kmalu poravnati, kjer je še kaj zaostalega. V olajšavo pošiljatve smo pridejali »položnice«.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.

Izdaje društvo „**Pripravniški dom**“. — Urejuje **Ant. Kržič**. — Tiska **Katoliška Tiskarna** v Ljubljani.